

МОВА МИСЛЕННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ВПЛИВУ НА ІСТОРИЧНУ СВІДОМІСТЬ У ПРОЦЕСІ ЗДОБУТТЯ ІНФОРМАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ (НА ПРИКЛАДІ ВІКІПЕДІЇ)

У статті розглянуто роль мови мислення як одного з основних елементів впливу на формування історичної свідомості під час отримання інформації в сучасному інформаційному просторі. На прикладі Вікіпедії проаналізовано процеси створення та поширення наративів, які формують розуміння історичних подій. Особливу увагу приділено значенню мови мислення (мови думки) під час пошуку та вибору джерел інформації у Вікіпедії, що впливає на інтерпретацію історичних фактів. Проведено порівняння статей у різних мовних версіях Вікіпедії – російській, українській та англійській, з метою виявлення відмінностей у поданні та трактуванні історичного матеріалу. Висвітлено питання маніпуляції історичною інформацією та її впливу на критичне мислення користувачів. Запропоновано рекомендації: розвиток критичного мислення, медіа-грамотності, відповідального ставлення до споживання контенту, популяризація української мови та створення якісного україномовного контенту.

Ключові слова: мова мислення, історична свідомість, Вікіпедія, інформаційний простір, інформаційна війна, російсько-Українська війна.

Постановка проблеми та її актуальність. В умовах сьогодення, на фоні стрімкого розвитку технологій, кожен пересічний громадянин має доступ до глобальної мережі Інтернет. Завдяки Інтернету суспільство отримує миттєвий доступ до великого обсягу матеріалів, що дозволяють швидко знаходити інформацію, зокрема історичну. Ця інформація слугує інструментом збереження знань про минуле та суттєво впливає на формування культурної ідентичності. На жаль, користувачі інформаційних онлайн-ресурсів не завжди замислюються над тим, наскільки достовірною є знайдена інформація, особливо коли йдеться про історичні енциклопедичні дані. У цьому контексті особливу увагу привертає вебметрична онлайн-енциклопедія Вікіпедія, яка надає кожному користувачеві можливість публікувати та редагувати статті для різних мовних спільнот. Публікація статей у

Хардель Марія Іванівна, ад'юнкт штатний науково-організаційного відділу, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

© Хардель М. І., 2025.

Вікіпедії (на прикладі російської, української та англійської версій) підпорядковується загальним принципам та правилам платформи, та у практичному застосуванні для користувачів російської версії спостерігаються певні відмінності. Зокрема, російськомовний контент часто перебуває під впливом державних наративів, відображає вигідну їм ідеологічну пропаганду та сприяє спотворенню фактів, що підриває достовірність висвітлення історичних подій. Українська версія Вікіпедії акцентує увагу на збереженні національної ідентичності, достовірності історичних даних та протидії дезінформації. Англійська версія, орієнтуючись на досягнення глобального нейтралітету, водночас стикається зі складнощами у висвітленні чутливих міжнародних питань, що зумовлено різноманіттям точок зору та інтерпретацій.

Враховуючи це, важливим завданням є аналіз того, як, з одного боку, різні мовні версії Вікіпедії формують адекватне уявлення про поточні події та історичний контекст. З іншого боку, як мова, якою мислить людина (мова думки), відіграє ключову роль у пошуку інформаційних джерел, і як це впливає на отримання достовірних даних. Адже, коли людина мислить російською мовою, то при пошуку інформації теж користується нею, і, як результат, мережа Інтернет спрямовує її до російськомовних джерел інформації, у тому числі до російської версії Вікіпедії. Ця версія, яка часто перебуває під впливом державних наративів, відображає пропагандистську інформацію та сприяє спотворенню фактів. Як наслідок, це може викривлювати сприйняття історичних подій, ускладнювати формування історичної свідомості українського суспільства та ускладнювати протидію російським інформаційним атакам, що під час війни є важливою складовою стратегії агресора.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Роботи О. Потебні дають глибоке розуміння ролі мови у формуванні національної свідомості. Учений розглядав мову не лише як засіб комунікації, а й як ключовий чинник мислення та свідомості, що виступає одним із основних елементів національної ідентичності. Він неодноразово у своїх працях звертався до питання взаємозв'язку етносів (народностей, націй) та їх рідних мов.

На думку відомого своїми дослідженнями щодо мови та її ролі у розвитку суспільства німецького філософа і лінгвіста В. Гумбольдта, мова формує «картину світу» кожної спільноти,

оскільки кожна мова має свої унікальні граматичні та лексичні особливості, які впливають на спосіб мислення. Це означає, що різні мови не тільки описують реальність по-різному, але й формують різні способи мислення.

М. Хальбвакс у теорії щодо колективної пам'яті стверджував, що історична свідомість формується та передається через мову, культурні символи та традиції.

На думку багатьох дослідників, таких як С. Рудницький, Л. Нагорна, Ю. Римаренко, Н. Бабич, Л. Масенко, Л. Виготський, Н. Хомський, У. і Е. Сепір, Ж. Піаже, і Е. Леннеберг, критичний період (приблизно до семи років) відіграє вирішальну роль у формуванні рідної мови. Цей період вважається ключовим для закріплення мовної компетенції та усвідомлення мови як фундаментального чинника національної ідентичності та свідомості.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному інформаційному просторі доступ до великої кількості джерел ускладнює ідентифікацію правдивої інформації. Віднайти першоджерело стає дедалі важче, що створює серйозні ризики для отримання достовірного контенту. Часто історичні відомості маніпулюють або спотворюють, і це негативно впливає на суспільство, особливо на молодь, чия свідомість лише формується. Вразливість аудиторії полягає в тому, що на етапі індивідуальної соціалізації та самоідентифікації починається усвідомлення своєї належності до певної національної спільноти.

Інформація може виконувати роль привабливого, але потенційно шкідливого стимулу. Навіть за умови усвідомлення можливих ризиків її негативні наслідки не завжди легко ідентифікувати. Так аудиторія часто довіряє отриманим даним (зокрема енциклопедичного характеру), попри розуміння їхньої потенційної недостовірності. Відтак, ефективною стратегією постає не обмеження доступу до сумнівного контенту, а роз'яснення його наслідків і загроз. Важливу роль у цьому процесі відіграє мова – ключовий інструмент комунікації та доступу до інформації. Мовні особливості визначають, який контент сприймається та як він інтерпретується, впливаючи на процеси самоідентифікації, формування критичного мислення та історичної свідомості.

Забезпечення якісного інформаційного середовища є важливим завданням для сучасного суспільства, особливо в умовах глобальної інформаційної війни. Це вимагає як розвитку медіаграмотності,

так і створення умов для розуміння мовних особливостей інформаційних потоків. Проведений науковцями Рівненської медичної академії семантико-філософський аналіз підтверджує існування двоєдиної функції мови: як засобу спілкування та інструмента мислення. Мова є процесом комунікації та обміну думками, почуттями й побажаннями, що реалізується за посередництвом певної системи мовних засобів. Саме завдяки мові індивідуальні думки й емоції набувають суспільного статусу, перетворюючись із приватного надбання на духовне багатство всієї спільноти (Мельничук & Зубілевич & Фінчук, 2020:44).

Низка науковців розглядали мову як неодмінну умову людського мислення. Одним з перших, хто звернув на це увагу, був В. фон Гумбольдт, саме він увів поняття «внутрішньої мовної форми». Внутрішня мовна форма – це структура мови, яка визначає спосіб сприйняття окремих речей і світу загалом: найменший мовний елемент не може виникнути без єдиного принципу форми, що пронизує всі частини мови (Гумбольд, 1984).

Також, на його думку, мова сприяє соціальній згуртованості і розвитку суспільства, оскільки вона є інструментом для передачі знань і досвіду між поколіннями. Мовні інновації можуть сприяти соціальним змінам, адже зміна в мові часто відображає зміни у суспільному мисленні і політичному устрої (Гумбольдт, 1985).

Мова посідає особливе місце серед усіх комунікативних систем завдяки своєму нерозривному зв'язку з мисленням. Вона формує зміст людських повідомлень, які далі передаються через знакову систему, пристосовану для зручності спілкування, тобто рідною мовою.

Зокрема, О. Потебня розглядає мову не лише як засіб передачі готових думок, але як чинник, що формує саме мислення. Він обґрунтовує ідею нерозривного зв'язку між мовою та думкою, стверджуючи, що мовні структури задають спосіб категоризації дійсності та впорядковують розумову діяльність. «Мова думки» у Потебні постає як внутрішня форма, завдяки якій мислення отримує завершеність і логічну послідовність. Саме через мовні форми, притаманні певному етносу, народ формує свій унікальний погляд на світ, а розвиток і збереження рідної мови виступає необхідною умовою для повноцінного духовного та інтелектуального зростання як окремої особистості, так і нації загалом (Потебня, 1913).

Автор теорії колективної пам'яті М. Хальбвакс стверджував, що історична свідомість формується в межах колективної пам'яті, яка зберігається і передається через мову, культурні символи та традиції. Його дослідження показують, як спільноти використовують мову для формування уявлень про минуле, що допомагає зберегти спільне уявлення про історичний досвід та ідентичність (Хальбвакс, 2005; 2007).

На жаль, історично склалося так, що гноблення української мови відбувалося протягом багатьох століть, починаючи з часів Речі Посполитої. РФ систематично обмежувала використання української мови в освіті, адміністрації та публічному житті. Зокрема, Валуєвський циркуляр (1863) та Емський указ (1876) забороняли друк книг та викладання українською мовою. Такі заходи були спрямовані на асиміляцію українців і знищення їхньої культурної та мовної ідентичності. Говорити українською мовою вважалося ганебним, що асоціювалося з низьким рівнем освіти й виховання, сприяючи поширенню почуття меншовартості серед українців.

У грудні 2022 року Фонд «Демократичні ініціативи» імені І. Кучеріва разом із соціологічною службою Центру Разумкова за підтримки програми MATRA та Інституту гуманітарних досліджень у Відні (IWM) провели опитування методом face-to-face у чотирьох макрорегіонах України: Західному, Центральному, Південному та Східному. Вибірка (2018 респондентів) була стратифікованою і багатоступеневою, відображаючи демографічну структуру дорослого населення цих територій станом на початок 2022 року. За результатами цього дослідження, частка громадян, які користувалися українською мовою в повсякденному житті у 2022 році, становила 71%. Це свідчить про значне зростання – майже на 10% порівняно з даними за 2021 рік. Щодо мовної ідентичності, у 2022 році 87% громадян України вважали українську мову рідною, тоді як у 2021 році цей показник становив 77%. Проте російська мова все ж таки залишається поширеним явищем у повсякденному спілкуванні, особливо на Півдні та Сході. На Півдні віддають перевагу російській мові у повсякденному спілкуванні 55% опитаних, на Сході – 47%, причому російська мова є більш поширеною серед мешканців міст. Загалом 23% мешканців України у 2022 році віддавали перевагу російській мові у повсякденному спілкуванні (Фонд Демократичні ініціативи..., 2022).

В іншому дослідженні, яке було проведено Соціологічною групою «Рейтинг» від імені Центру аналізу та соціологічних досліджень Міжнародного республіканського інституту в лютому 2024 року, врахована можливість двомовності, тобто спілкування у побуті як українською, так і російською мовами. За результатами цього дослідження, вдома розмовляють українською мовою лише 59% респондентів, російською мовою – 12% і 28% опитуваних відносять себе до двомовних (*Міжнародний республіканський...*, 2024).

Як бачимо, статистика, на жаль, не дуже втішна, але залишається простір для покращення. З точки зору когнітивного розвитку, мова, якою людина спілкується вдома, часто стає її рідною мовою, формуючи основи мислення та аналізу. Рідна мова також глибоко пов'язана з емоційною сферою: саме нею найприродніше виражати почуття й емоції, що робить її основою внутрішнього діалогу. У двомовних сім'ях мовний вплив призводить до певного змішування мов у процесі мислення. Це стимулює формування гнучкішої когнітивної системи, здатної до швидкого перемикавання між мовами. Однак соціальна ідентифікація себе в межах певної культурної чи етнічної групи значною мірою формує світогляд і систему цінностей людини в одній знаковій системі, тобто в рідній мові, саме тій, якою відбувається мислення.

На тому, що мовне питання в Україні залишається гострим через поширення двомовності, що часто стає джерелом мовних конфліктів, наголошує доктор філософії з філології Н. Матвеева. Вона говорить, що попри чисельну перевагу українського етносу використання державної мови здебільшого обмежується офіційними сферами, тоді як у повсякденному спілкуванні часто домінує російська мова. Це спричиняє напруження у процесі формування мовної ідентичності та впливає на культурний і суспільний розвиток (*Матвеева*, 2022).

РФ історично проводила політику обмеження і придушення української мови через низку законодавчих і адміністративних заходів. Необхідно зазначити, що ці обмеження та витіснення української мови стали частиною її глобальної політики культурної та мовної асиміляції українців. Під час військової агресії проти України у 2022 році кремль обґрунтовував свої дії необхідністю «захисту російськомовного населення» на Сході України. Це стало частиною ширшої пропагандистської кампанії,

яка мала на меті виправдати вторгнення та змінити політичний ландшафт регіону на користь росії.

Повертаючись до інформаційного простору мережі Інтернет, важливо зазначити, що сьогодні, маючи саме таку сумну статистику, використання українцями російської мови призвело до того, що саме мова стала важливим інструментом ведення інформаційної війни та засобом впливу на історичну свідомість. Яскравим прикладом є всім відома і дуже вебометрична онлайн-енциклопедія Вікіпедія, яка містить величезну кількість статей за різноманітною тематикою у різних своїх мовних розділах. Вікіпедія є однією з найбільш популярних онлайн-енциклопедій у світі та часто стає першоджерелом інформації для користувачів Інтернету, які бажають дізнатися про історичні події чи факти. Через свою відкритість і принцип краудсорсингу Вікіпедія може стати джерелом як високоякісної, так і викривленої інформації.

Якщо більш детально: ввівши запитання у пошуковому рядку. Google, зазвичай на перших шпальтах пошуку буде посилання на відповідну статтю Вікіпедії – безплатної, всім доступної, багатомовної онлайн-енциклопедії. І вже з цього першого кроку, коли людина, як би мовити, «сам на сам» спілкується з Інтернетом, вона автоматично, не замислюючись, використовує ту мову, якою зручно думати. Саме ту, якою він спілкувався з дитинства та яка найбільш природна для нього. Вибір мови в цьому випадку впливає на формулювання запитів і, відповідно, на отримання результатів. Тобто, тією ж мовою користувач і отримує відповіді.

В інформаційному просторі Вікіпедії мова теж «має значення». Наприклад, пошук статті про С. Бандеру українською мовою спрямовує користувача до україномовного контенту, який може суттєво відрізнятись від версій, представлених іншими мовами. Ці відмінності зумовлені різними підходами до висвітлення теми, доступністю джерел та культурними особливостями кожної мовної спільноти. Отже, «мова думки», що зашифрована у словах під час пошуку інформації в Інтернет просторі, визначає доступ до певного мовного контенту.

Аналіз інформації про С. Бандеру з трьох статей Вікіпедії різними мовами: українською, російською та англійською показав наступне:

- стаття українською мовою містить детальну інформацію про життя, політичну діяльність, погляди, а також історичний контекст,

пов'язаний із С. Бандерою. Тут акцентується його роль у боротьбі за незалежність України, а також суперечливість його постаті в історії. Описуються події, пов'язані з Організацією українських націоналістів, його арешти, заслання та активності під час Другої світової війни. Загальний тон: позитивний, з акцентом на національному контексті;

- стаття російською мовою також висвітлює основні моменти з життя Бандери, проте зосереджується на більш негативному висвітленні його діяльності. Зокрема, акцентується увага на його зв'язках з нацистською Німеччиною і звинуваченні у співпраці з окупантами. Подається інформація про конфлікти між С. Бандерою та іншими українськими політичними діячами. Загальний тон: критичний, з акцентом на негативні аспекти;

- стаття англійською мовою надає більш нейтральний огляд. Описується його роль в українській історії, його вплив на націоналістичну політику та супутні суперечки. Зазначаються різні погляди на його діяльність, включаючи як позитивні, так і негативні оцінки, але з меншою деталізацією порівняно з українською версією. Загальний тон: нейтральний, з намаганням висвітлити різні аспекти його діяльності.

Отже, основні відмінності між різними мовними версіями стосуються акцентів у поданні інформації. Українська версія має позитивний підтекст, російська – критичний, а англійська – більш нейтральний. Це відображає культурні та політичні контексти, в яких існують ці мовні спільноти.

Наступний приклад – порівняльна характеристика статті на тему «Київська Русь». Її аналіз в різних мовних версіях (український, російський та англійський розділи Вікіпедії) дозволив теж виявити суттєві відмінності в подачі матеріалу, які відображають національні наративи та політичні інтереси.

Насамперед варто звернути увагу на історію із перейменування статті «Київська Русь» російськомовної Вікіпедії на варіант «Давньоруська держава». Навколо цього тривалий час точилася так звана «війна правок», знадобилася консолідація зусиль значної кількості активних адміністраторів і редакторів щоб навести достатньо вагомі підстави, винести на повторне обговорення, і внаслідок цього обговорення у квітні 2014 р. повернути цій статті назву «Киевская Русь» (Хардель Р. (2024:73-74)). Порівняння цих мовних версій узагальнено у таблиці 1.

Порівняння мовних версій

	Українська версія	російська версія	Англійська версія
Назва та термінологія	Використовується термін «Київська Русь», що підкреслює центральне значення Києва в історії держави. Це підтверджує українське бачення Київської Русі як прабатьківщини сучасної України	Часто зустрічається термін «Давньоруська держава», який наголошує на спадковості між Київською Руссю та сучасною рф. Це служить для підкріплення ідеї «спільної історії» та «єдності» східно-слов'янських народів	Використовується термін «Kievan Rus», який є загальноновизнаним у західній історіографії і підкреслює київський центр держави
Походження держави	Акцентується увага на слов'янському походженні держави, з певним впливом варягів, але підкреслюється значущість місцевих слов'янських племен у формуванні Київської Русі	Часто наголошується на варязькому походженні держави, але з акцентом на «загальноруському» характері Київської Русі, що відображає російське бачення історії	Подається збалансовано, із врахуванням як варязького, так і слов'янського походження держави, що дозволяє уникнути національних упереджень
Культурний спадок	Київська Русь розглядається як праматір української нації, з акцентом на київській спадщині як основі української державності	Часто висвітлюється як спільна спадщина трьох народів – українців, росіян та білорусів, з наголосом на тому, що ця спадщина є основою сучасної росії	Визнає значення Київської Русі для трьох націй, але підкреслює унікальність кожної з них у сучасному контексті, уникаючи надмірного акценту на одній із них
Політичний та ідеологічний контекст	Зазвичай має більш національний підхід, наголошуючи на унікальності українського спадку Київської Русі	Відображає російські наративи про «єдність» східнослов'янських народів, які служать для підкріплення сучасної російської ідеології	Намагається бути нейтральною, але іноді може відображати елементи російського наративу, особливо через впливи редакторів з росії

	Українська версія	російська версія	Англійська версія
Ключові постаті та події	Постаті, такі як Володимир Великий та Ярослав Мудрий, підкреслюються як видатні діячі української історії	Ці постаті можуть подаватися як частина «спільної» історії східних слов'ян, з акцентом на їхній спадок у контексті сучасної росії	Описує ці постаті в контексті їхньої ролі в загальноєвропейській історії, що може допомогти уникнути національного упередження
Подання історичних подій	Відображає український погляд на історію Київської Русі, з акцентом на її значення для становлення української нації	Може мати викривлення, що підкреслюють російський наратив про «спільну» історію, з наголосом на ролі Русі як передвісниці сучасної рф	Зазвичай подає події об'єктивно, намагаючись уникнути політизованого підходу, проте все одно можливі впливи наративів через редагування

Із вищезазначеного можемо зробити наступний висновок – стаття у Вікіпедії (україномовний, російськомовний та англійськомовний варіант) за назвою «Київська Русь» має суттєві відмінності у подачі матеріалу, які репрезентують національні та політичні інтереси. Українська версія наголошує на важливості Київської Русі для української нації, російська – для підтвердження «єдності» східних слов'ян і спадковості з сучасною росією, а англійська намагається бути більш об'єктивною, але все ж може бути під впливом різних національних наративів.

Виходячи з цього маємо констатувати, що мовне питання в інформаційному просторі стає предметом маніпуляцій і пропаганди, особливо важливо звернути увагу на це з огляду на сучасні реалії, під час потужної інформаційної війни рф проти України.

Як у свій час висловився Дж. Лок, «загальні ідеї утворюються шляхом виокремлення і відсторонення тих простих ідей (ознак об'єкта), які є спільними і загальними для всієї сукупності ідей певної групи. Відсторонені таким чином ідеї потім поєднуються (додаються) в ціле і утворюють загальну ідею, яка водночас набуває певного мовного визначення» (Локк, 1985: 168-169).

Висновки. Враховуючи вищезазначене, можна сказати, що використання російськомовних джерел інформації може мати суттєвий вплив на формування історичної свідомості українців.

Російськомовний контент, особливо на платформах, таких як Вікіпедія, часто відображає офіційну позицію російського уряду. Це може призвести до сприйняття викривлених або суперечливих і однобічно поданих історичних фактів, які вигідні для Росії. В результаті ці наративи можуть формувати у свідомості українців уявлення, які розмивають або спотворюють їхню національну ідентичність, замінюючи її ідеями про «спільну історичну спадщину» з російським народом.

Водночас систематичне сприйняття інформації російською мовою призводить до змін у сприйнятті історичних подій у контексті, вигідному для рф. Це, своєю чергою, може знижувати критичність до джерел інформації та сприяти формуванню стереотипів, нав'язаних російськими інформаційними ресурсами. Такі інформаційні практики можуть мати негативний вплив на рівень патріотизму та громадянську позицію українців. Вони сприяють зниженню рівня національної свідомості та формуванню більшої толерантності до російських наративів, що суперечать національним інтересам і національній безпеці України.

Російськомовний контент Вікіпедії не тільки виступає важливим чинником у контексті інформаційної війни, яку веде рф сьогодні, а й підсилює негативні наслідки від використання цих джерел інформації. Вони часто викривляють історичні факти та формують хибні уявлення про минуле та сучасність України. Для українського народу, який протягом довгого часу зазнавав утисків з боку поневолювачів, рідна мова (мова мислення) має стати винятково важливим чинником інтеграції в сучасному інформаційному просторі, оскільки вона відіграє велике значення у формуванні національної свідомості та ідентифікації нації.

Для цього на освітньому рівні необхідно забезпечити отримання знань, які дозволяють ефективно користуватися інформаційним простором для отримання перевіреної інформації. Це включає розвиток критичного мислення, навичок медіаграмотності та здатності ідентифікувати правдиву інформацію. Освітні програми мають підкреслювати важливість аналізу джерел інформації та формування у молоді відповідальності за споживання контенту. Важливо стимулювати активну участь інтелектуальної еліти українського суспільства у наповненні україномовного розділу онлайн-енциклопедії Вікіпедія статтями з усіх галузей знань, створених на професійному рівні. Це сприятиме доступу нашого

суспільства до правдивої інформації, зокрема про історію України, світову історію, популяризацію української мови. Можливість отримання якісної інформації українською мовою підвищить обізнаність про нашу культуру й мову, а також стимулюватиме формування національної ідентичності.

Використані посилання

Гумбольдт В. фон (1984). *Избранные труды по языкознанию*. М.: Прогресс. 400 с.

Гумбольдт В. фон (1985). *Язык и философия культуры*. М.: Прогресс. 378 с.

Локк Дж. (1985). *Сочинения в 3 т. Т. 1* / под. ред. И. С. Нарского. Москва: Мысль. 632 с.

Матвеева Н. (2022). *Двомовність у сучасному комунікативному просторі Києва: монографія*. Київ: Вид. дім «Києво-Могилянська академія. 158 с.

Мельничук О. Д., Зубілевич М. І., Фінчук Г. В. (2020). Роль мови в пізнанні світу: семантико-філософський підхід. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Том 31 (70). № 1. Ч. 3. URL: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.1-3/07> (дата звернення: 01.10.2024).

Міжнародний республіканський інститут (2024). *Всеукраїнське опитування*. URL: https://iri.org.ua/sites/default/files/editor-files/%Всеукраїнське%20опитування%20IRI_0.pdf. (дата звернення: 01.10.2024).

Потебня А.А. (2013). *Думка та мова. Мова та народність. Про націоналізм*. Харків: Друкарня «Мирна праця». VII, 225 с.

Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва (2022). *Національна культура та мова в Україні: зміни в громадській думці після року війни*. URL: https://dif.org.ua/article/natsionalna-kultura-ta-mova-v-ukraini-zmini-v-gromadskiy-dumtsi-pislya-roku-viyini#_Toc129302266. (дата звернення: 01.10.2024).

Хальбвакс М. (2005). Коллективная и историческая память. *Неприкосновенный запас*. № 2–3 (40–41). С. 8–27.

Хальбвакс М. (2007). *Социальные рамки памяти*. М.: Новое издательство. 348 с.

Хардель Р. (2022). *Історичний чинник у інформаційному протистоянні Російської Федерації з Україною наприкінці XX – на початку XXI століття: дис. ... д-ра філософії в галузі історії*: 032. Львів. 271 с.

References

Humboldt, W. von (1984). *Selected Works in Linguistics*. Moscow: Progress. 400 p. (rus).

Humboldt, W. von (1985). *Language and Philosophy of Culture*. Moscow: Progress. 378 p. (rus).

Locke, J. (1985). *Collected Works in 3 volumes, Vol. 1*, edited by I. S. Narsky. Moscow: Mysl. 632 p. (rus).

Matviyenko, N. (2022). *Bilingualism in the Modern Communicative Space of Kyiv: Monograph*. Kyiv: Kyiv-Mohyla Academy Publishing House. 158 p. (ukr.)

Melnychuk, O. D., Zubilevych, M. I., Finchuk, H. V. (2020). The Role of Language in World Cognition: Semantic-Philosophical Approach. Scientific Notes of the Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Series: Philology. Social Communications. Vol. 31 (70). Issue 1, Part 3. URL: <https://doi.org/10.32838/2663-6069/2020.1-3/07> (ukr.) (accessed: 01.10.2024).

International Republican Institute (2024). Nationwide Survey. URL: <https://iri.org.ua/sites/default/files/editor-> (ukr.) (accessed: 01.10.2024).

Potebnya, A. A. (1913). Thought and Language. Language and Nationality. On Nationalism. Kharkiv: Printing House «Mirna Pratsya». VII, 225 p. (ukr.)

Democratic Initiatives Foundation (2022). National Culture and Language in Ukraine: Changes in Public Opinion after One Year of War. URL: https://dif.org.ua/article/natsionalna-kultura-ta-mova-v-ukraini-zmini-v-gromadskiy-dumtsi-pislya-roku-viyni#_Toc129302266 (ukr.) (accessed: 01.10.2024).

Halbwachs, M. (2005). Collective and Historical Memory. *Neprekliiznyi Zapas*, No. 2-3 (40-41), pp. 8–27 (rus).

Halbwachs, M. (2007). Social Frameworks of Memory. Moscow: Novoye Izdatelstvo. 348 p. (rus).

Hardei, R. (2022). Historical Factor in the Information Confrontation between the Russian Federation and Ukraine at the End of the 20th – Beginning of the 21st Century: PhD Dissertation in History. Lviv: 271 p. (ukr.)

Khardel M.

**THE LANGUAGE OF THINKING AS AN ELEMENT OF INFLUENCE ON
HISTORICAL CONSCIOUSNESS IN THE PROCESS OF INFORMATION
ACQUISITION IN THE INFORMATION SPACE (BASED ON THE
EXAMPLE OF WIKIPEDIA)**

The article examines the role of the language of thinking as one of the key elements influencing the formation of historical consciousness during the acquisition of information in the modern informational space. Using Wikipedia as an example, the processes of narrative creation and dissemination that shape the understanding of historical events are analyzed. Particular attention is paid to the importance of the language of thinking (or thought) in the search for and selection of information sources on Wikipedia, which affects the interpretation of historical facts. A comparison of articles in different language versions of Wikipedia – russian, Ukrainian, and English – is conducted to identify differences in the presentation and interpretation of historical material. The issue of manipulation of historical information and its impact on users' critical thinking is highlighted. Recommendations are proposed for developing media literacy to maintain objectivity while working with open information resources.

Keywords: language of thinking, historical consciousness, Wikipedia, informational space, information warfare, russo-Ukrainian War.